

Сучасна соціально-політична ситуація та необхідність вдосконалення законодавства у сфері кримінального процесу вимагають додаткових досліджень питань здійснення кримінального провадження з точки зору рівності всіх осіб перед законом та судом. Будучи проголошеною та нормативно закріпленою, засада рівності перед законом і судом вимагає своєї повної і безумовної реалізації. Державні установи повинні впроваджувати ідею рівності діяльності органів суду, прокуратури, досудового слідства та їх посадових осіб, для того, щоб подолати наявний правовий нігілізм у державі.

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 17.03.2021, [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Коровайко О. Проблеми регламентації засади рівності перед законом і судом у кримінальному процесі України. «Підприємництво, господарство і право» 12\2016 » с.238-243.

4. Трунов Д.О. Забезпечення реалізації засади рівності перед законом і судом. Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності. Харків, 2018 . ст. 127-128.

УДК 343.1+343.23

DOI: 10.31733/17-03-2023-406-409

Юрій ЄЛАСЬ

викладач кафедри організації досудового розслідування факультету Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного Університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ЗЛОЧИН» У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: НАУКОВО-ЮРИДИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕР ДЕРЖАВНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Юридична дефініція (категорія) «злочин» є одним із фундаментальних визначень для всіх галузей публічного права України, передусім, для кримінально-юрисдикційних галузей права України, якими є: кримінальне право, кримінальний процес, кримінальне виконавче право. Так, кримінальний процес є найбільш динамічним правоутворенням в сфері кримінально-юрисдикційних галузей права України, оскільки, саме кримінальний процес передбачає стадійний (стадіальний) порядок здійснення протидії злочинності, в тому числі, злочинам різного ступеня тяжкості, передусім, умисним тяжким злочинам та умисним особливо тяжким злочинам, які посягають на державну та національну безпеку України.

Зауважу, що Кримінальний процесуальний Кодекс України (далі за текстом – КПК України) [1], в своєму тексті хоча і містить дефініцію «кримінальне правопорушення» (зокрема, у ст. ст. 2, 4, 25, 27, 28 КПК України [1]), проте, в ряді норм КПК України [1] (які будуть досліджуватись нижче за текстом цієї наукової роботи) передбачено інше визначення суспільнонебезпечного протиправного діяння (дії або бездіяльності), а саме: дефініцію «злочин».

У свою чергу, еволюція та розвиток кримінального процесу (як однієї із галузей системи права України) характеризується, зокрема, диференціацією порядків досудового розслідування. Такими диференційованими кримінально-процесуальними порядками досудового розслідування є:

1) Спеціальне досудове розслідування (in absentia), яке передбачено нормами статей 297-1 – 297-5 КПК України [1], котре є порядком здійснення досудового слідства щодо ряду: а) злочинів (передусім, умисних тяжких злочинів та умисних особливо тяжких злочинів), перелік яких передбачений абзацом 1 частини 2 статті 297-1 КПК України [1]; б) інших злочинів, перелік яких передбачений абзацом 2 частини 2 статті 297-1 КПК України [1];

2) Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану, в частині кримінально-процесуальних правовідносин щодо скасування запобіжного

заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміна запобіжного заходу з інших підстав (стаття 616 КПК України [1]). Так, в тексті в абзаці 1 частини 1 статті 616 КПК України, визначається перелік злочинів (передусім, умисних тяжких злочинів та умисних особливо тяжких злочинів), які є перешкодою для застосування до особи скасування запобіжного заходу або зміни запобіжного заходу в порядку встановленому цієї нормою КПК України.

Вбачається, що вищезазначені спеціальний та особливий порядки кримінального провадження (в яких зазначається термін – злочин) є юридичними засобами кримінально-процесуального регулювання в сферах державної безпеки та національної безпеки України. Вищезазначені кримінально-процесуальні порядки є інститутами особливої частини кримінального процесуального права України. Разом з цим, спільною ознакою вищевказаних кримінально-процесуальних порядків є те, що науково-юридичну фундацію вищевказаних юридичних порядків структурує дефініція «злочин». Вбачається, що доктринальне дослідження визначення «злочин», як кримінально-процесуальної дефініції може здійснюватись, із урахуванням, передусім: а) теоретичної ідеї науковця-юриста Л.М. Кривоченко про «рамки загального поняття «злочин», з усіма притаманними йому ознаками й наслідками» [2, с. 23]; б) наукової дефініції (категорії) «кримінальна процесуальна регламентація» [3, с. 139], в розумінні концепції автором якої є вчений-правознавець Т.О. Лоскутов. Внаслідок чого, вбачається, що кримінально-процесуальна дефініція «злочин», в даному випадку, є конститутивним (обов'язковим, необхідним) елементом вищезазначених порядків кримінального процесу. Вважаю, що встановлення дефініції «злочин» в диспозиціях норм КПК України [1], які визначають специфіку та особливості здійснення кримінального провадження відносно певних категорій (класів) кримінальних справ, у повній мірі відповідає Конституції України [4].

Так, приписи п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України [4], передбачають положення згідно якого: Виключно законами України визначаються, зокрема: діяння, які є злочинами, та відповідальність за них. Принагідно зауважу, що текст Конституції України [4] прямо та безпосередньо не встановлює дефініцій: «кримінальне правопорушення», «кримінальний проступок». Внаслідок чого, вбачається, що конституційно-правовою фундацією кримінального провадження є саме дефініція «злочин». Враховуючи той факт, що згідно Преамбули Конституції України [4] зазначається про Конституцію – Основний Закон України, вбачається, що Конституція України [4] встановлює загальні засади функціонування України, як суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової Держави. Внаслідок чого, є очевидним, що конституційна дефініція «злочин» є фундацією юридичного захисту та охорони (в тому числі, юридичними засобами кримінального провадження (процесу)) таких найважливіших адміністративно-правових інститутів у сфері публічної (державно-політичної та державно-суспільної) безпеки Української Держави, як державна безпека України (частина 3 статті 17 Конституції України [4]) та, як національна безпека і оборона України (частини 1, 2 статті 107 Конституції України [4]).

Звертаю увагу на той факт, що в кримінально-юрисдикційній сфері дефініція «злочин» застосовується, у тому числі, прямо та безпосередньо в галузі Кримінального права України. Так, Розділ I Особливої частини Кримінального Кодексу України [5] понайменований саме, як: Злочини проти основ національної безпеки України.

Зауважу, що застосування в кримінальному процесі дефініції «злочин» має місце, зокрема, при регламентації кримінального провадження підзаконними нормативно-правовими актами. Так, приписи абзацу шостого підпункту 3 пункту 7 Наказу Офісу Генерального Прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30.09.2021 року № 309 [6] прямо встановлюють дефініцію: «злочини проти основ національної безпеки України, громадської безпеки, миру, безпеки людства і міжнародного правопорядку, недоторкності державних кордонів». Із вищевказаного юридичного визначення «злочини», вбачається, що в кримінально-процесуальному розумінні має місце класифікація, поділ вищевказаного класу, роду злочинів на ряд груп, видів злочинів, а саме – злочини проти: 1) основ національної безпеки України; 2)громадської безпеки; 3) миру, безпеки людства і міжнародного правопорядку; 4) недоторкності державних кордонів.

Таким чином, спеціальні та особливі порядки кримінального провадження, з однієї сторони, характеризуються наявністю в законодавчих приписах, які регламентують вищевказані юридичні порядки, кримінально-процесуальної дефініції «злочин», а з іншої сторони характеризуються спрямованістю (метою) цих юридичних порядків на протидію

злочинам, які посягають на державну безпеку України, національну безпеку і оборону України.

Звертаю увагу на те, що повне та всебічне наукове пізнання кримінально-процесуальних регулювання та регламентації дефініції «злочин» можливе лише у взаємозв'язку з фундаментальним дослідженням Стратегії забезпечення державної безпеки [7] та Стратегії національної безпеки України [8], як нормативно-правових актів та джерел публічного права України.

У зв'язку з цим, необхідно зазначити, що в юридичній доктрині, досліджується питання про «сферу – захист національних інтересів» [9, с. 53]. Вищевказану теоретичну дефініцію (категорію, тезу) сформулювали науковці-юристи В.Я. Настюк, В.В. Белевцева. Вбачається, що саме захист національних інтересів України є спільною фундацією для: а) сфер державної та національної безпеки України, як різних (але однорідних) підсистем єдиної системи публічної (державно-політичної та державно-суспільної) безпеки Держави Україна; б) спеціальних та особливих порядків (режимів) кримінального процесу.

Вбачається, що наукова дефініція (категорія): спеціальні та особливі порядки кримінального процесу, може бути застосована, як доктринальне визначення для спільного науково-юридичного дослідження: а) Спеціального досудового розслідування (in absentia), яке регулюється нормами статей 297-1 – 297-5 КПК України [1]; б) Особливого режиму досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану (Розділ IX-1 КПК України [1]).

Все вищевказане свідчить про те, що, в даному випадку, в юридичній доктрині кримінального провадження має місце:

1) формування юридичної стратегії відродження (ренесансу) застосування дефініції «злочин», в науці кримінального процесу (провадження);

2) диференціація різних кримінально-процесуальних режимів (зокрема, різних юридичних режимів досудового розслідування) в залежності від класифікації кримінальних правопорушень на злочини та на кримінальні проступки;

3) відновлення наукових досліджень вчення про злочин в усіх кримінально-юрисдикційних галузях, передусім, в кримінальному праві та в кримінальному процесі;

4) посилення теоретичного пізнання дефініції (категорії) «злочин» в доктринах кримінального провадження (процесу) та адміністративного права, конституційного права, організації судових та правоохоронних органів;

5) необхідність наукового, доктринального дослідження сфер державної безпеки та національної безпеки України (національної безпеки та оборони України), як загальних засад кримінального провадження, принципів кримінально-процесуального права, фундацій кримінального процесу;

6) теоретичний взаємозв'язок адміністративного права та конституційного права (з однієї сторони) та кримінального процесу (з іншої сторони), як галузей правового регулювання України, та, як юридичних наук, в сферах: а) Спеціального досудового розслідування (in absentia), яке врегульовано приписами статей 297-1 – 297-5 КПК України [1]; б) Особливого режиму досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану (Розділ IX-1 КПК України [1]).

У зв'язку з цим, науковим орнаментом правової теорії може бути створення (креатування) наступних новітніх наукових монографій і/або спеціалізованих наукових статей за темами:

«Вчення про кримінальне правопорушення (кримінальний проступок, злочин), в кримінальному процесі»;

«Принцип державної безпеки України, в кримінальному процесі»;

«Принцип національної безпеки України, в кримінальному процесі»;

«Теоретичні взаємозв'язок та співвідношення загальних засад,

принципів, фундацій та інститутів: а) державної безпеки України; б) національної безпеки і оборони України, в кримінальному процесі»;

«Спеціальні та особливі порядки (режими) кримінального провадження, які застосовуються відносно злочинів проти державної безпеки та національної безпеки України»;

«Доктринальні співвідношення та взаємозв'язок особливих і спеціальних юридичних режимів адміністративного права та кримінального процесу, в сферах державної безпеки та національної безпеки України».

Вищевказані напрямки теоретичних досліджень (розвідок) підтверджують

об'єднання, конвергенцію кримінально-процесуальної доктрини та правових доктрин інших юридичних наук (в тому числі, кримінального права, адміністративного права, конституційного права), передусім, в царинах: 1) вчення про злочин; 2) загальних засад, принципів, фундацій та інститутів державної безпеки та національної безпеки України, як елементів публічного права України.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88).
2. Кривоченко Л.М. / Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія / Л.М. Кривоченко. – К. : Юрінком Інтер, 2010. 120 с. – Бібліогр.: с. 115-119.
3. Лоскутов Т.О. / Щодо типів правового регулювання у кримінальному процесі / Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015, Серія ПРАВО. Випуск 30. Том 2, С. 137-140, УДК 343.1.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Відомості
5. Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).
6. Кримінальний Кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III.
7. (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26. ст. 131).
8. Наказ Офісу Генерального Прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30.09.2021 року № 309. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>.
9. Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про Стратегію забезпечення державної безпеки"» / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>.
10. Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n7>.
11. Національні інтереси у сфері інформаційної безпеки України / В. Я. Настюк, В. В. Белевцева // Правова інформатика. - 2014. - № 1. - С. 52-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2014_1_9.

УДК 343.131.5

DOI: 10.31733/17-03-2023-409-411

Гліб БАРАБАШ

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

Сніжана РАК

студентка ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХИСНИКОМ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

Питання застосування захисником засобів захисту під час його участі у досудовому слідстві є досить проблемним в наш час. Причиною цього, є те, що захисники не мають можливостей на законодавчому рівні у процесі збирання, фіксування отриманої інформації та подання доказів стосовно вчиненого кримінального правопорушення під час досудового розслідування.

Ці проблемні питання є досить важливими на сьогодні, оскільки діяльність захисника у досудовому слідстві та його участь у процесі збирання доказів у процесі досудового слідства, є важливим значенням у процесі реалізації такого принципу, як змагальність, та взагалі для реалізації такого процесу як захист.

В ч. 1 ст. 45 Кримінального процесуального кодексу зазначається, що «захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [1].

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначені такі права адвоката захисника як збирання інформації про подію, яка відбулась та використання